

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження Державної комісії з
регулювання ринків фінансових
послуг України

№ _____

Методичні рекомендації щодо базової оцінки інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів

Методичні рекомендації щодо базової оцінки інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів (далі – Методичні рекомендації) розроблені відповідно до статті 29 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", підпункту 17 пункту 4 та підпункту 2 пункту 10 Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 №157.

1. Загальні положення

1.1. Методичні рекомендації визначають методологічні засади аналізу та оцінки інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів (далі – пенсійний фонд) та розроблені з метою:

удосконалення системи пруденційного нагляду за діяльністю пенсійних фондів;

удосконалення процесу проведення щорічного аналізу ефективності інвестиційної діяльності, що проводиться радою пенсійного фонду для визначення доцільності внесення змін до інвестиційної декларації пенсійного фонду;

визначення показників, які можуть використовуватись вкладниками та учасниками системи недержавного пенсійного забезпечення в процесі прийняття ними своїх рішень.

1.2. Наведені нижче поняття вживаються в цих Методичних рекомендаціях у такому значенні:

обліковий період – період, для якого здійснюється розрахунок показників, визначених у цих Методичних рекомендаціях;

рівень інфляції – індекс споживчих цін, оприлюднений Державним комітетом статистики України;

форми НПФ-2, НПФ-3, НПФ-8 – форми звітності, визначені Положенням про подання адміністратором недержавного пенсійного фонду

звітності з недержавного пенсійного забезпечення, затвердженим розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 22.06.2004 № 1100, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 19.07.2004 за № 898/9497.

2. Оцінка інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів

2.1. Оцінку інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів здійснюється за такими показниками:

- прибутковості діяльності пенсійного фонду;
- мінливості результатів інвестиційної діяльності;
- покриття ліквідними активами поточних зобов'язань пенсійного фонду;
- показниками розвитку пенсійного фонду;
- рівня диверсифікованості активів.

2.2. Показники та критерії, що використовуються для оцінки інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів, наведені у додатку до цих Методичних рекомендацій.

2.3. Прибутковість інвестування пенсійних активів доцільно розраховувати окремо по кожному інвестиційному портфелю (для виплат пенсій на визначений строк і формування накопичень інших учасників).

**Директор департаменту стандартів
регулювання та нагляду
за фінансовими установами**

Н.Жила

Додаток
до Методичних рекомендацій щодо базової оцінки
інвестиційної діяльності недержавних пенсійних
фондів

Показники та критерії для оцінки інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів

№	Найменування показника, формула розрахунку	Критерій	Тлумачення показника
1	2	4	5
I. Прибутковість діяльності пенсійного фонду			
1	<p>Коефіцієнт номінального річного прибутку</p> $K_{\text{нд(р)}} = \left(\frac{\text{ЧВО}_i}{\text{ЧВО}_{i-1}} - 1 \right) \times 100, \%$ <p>де ЧВО_i – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день року щодо якого проводиться розрахунок коефіцієнту; ЧВО_{i-1} – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день попереднього року.</p>	> 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду забезпечує отримання номінального прибутку за підсумками року;
		< 0	Отриманий збиток від діяльності пенсійного фонду за підсумками року
		= 0	Чиста вартість одиниці пенсійних внесків не змінилась за підсумками року
2	<p>Коефіцієнт номінального прибутку</p> $K_{\text{нд}} = \left(\frac{\text{ЧВО}_i}{\text{ЧВО}_{i-1}} - 1 \right) \times \frac{365}{K} \times 100, \%$ <p>де ЧВО_i – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день облікового періоду; ЧВО_{i-1} – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день попереднього облікового періоду;</p>	> 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду забезпечує отримання номінального прибутку в обліковому періоді
		< 0	Отриманий збиток від діяльності пенсійного фонду в обліковому періоді

	К – кількість днів в обліковому періоді;	= 0	Чиста вартість одиниці пенсійних внесків не змінилась у порівнянні з її величиною станом на останній робочий день попереднього облікового періоду
3	Коефіцієнт реального річного прибутку $K_{РД(р)} = \left(\frac{ЧВО_i \times 100}{ЧВО_{i-1} \times I_{(р)}} - 1 \right) \times 100, \%, \text{ або}$ $K_{РД(р)} = \left(\frac{1 + K_{НД(р)}}{I_{(р)}} - 1 \right) \times 100, \%$ <p>де ЧВО_i – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день року щодо якого проводиться розрахунок коефіцієнту; ЧВО_{i-1} – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день попереднього року; I_(р) – базовий індекс споживчих цін (індекс інфляції) в Україні за рік, %.</p>	≥ 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду за результатами року забезпечує збереження пенсійних коштів учасників (отриманий рівень інвестиційного прибутку є більшим або дорівнює рівню інфляції)
		< 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду за результатами року не забезпечує збереження пенсійних коштів учасників (пенсійні кошти знецінюються в результаті інфляції)
4	Коефіцієнт реального прибутку $K_{РД} = \left(\frac{ЧВО_i \times 100}{ЧВО_{i-1} \times I} - 1 \right) \times \frac{365}{К} \times 100, \%, \text{ або}$ $K_{РД} = \left(\frac{1 + K_{НД}}{I} - 1 \right) \times 100, \%$ <p>де ЧВО_i – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день облікового періоду;</p>	≥ 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду в обліковому періоді забезпечує збереження пенсійних коштів учасників (отриманий рівень інвестиційного прибутку є більшим або дорівнює рівню інфляції)
		< 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду в обліковому періоді не забезпечує збереження пенсійних коштів учасників (пенсійні кошти знецінюються в результаті інфляції)

	<p>$ЧВО_{i-1}$ – чиста вартість одиниці пенсійних внесків станом на останній робочий день попереднього облікового періоду;</p> <p>I – індекс споживчих цін (індекс інфляції) в Україні в обліковий період; %;</p> <p>K – кількість днів в обліковому періоді.</p>		
5	<p>Порівняльний показник прибутковості інвестування активів пенсійного фонду</p> $K_{рд} = \frac{K_{нд}}{\tilde{K}_{нд}}$ <p>де $\tilde{K}_{нд}$ – середньоарифметичне значення коефіцієнтів номінального прибутку пенсійних фондів (характеризує середній рівень номінального інвестиційного прибутку пенсійних фондів в обліковому періоді).</p>	> 1	Рівень інвестиційного прибутку пенсійного фонду для облікового періоду більше середнього рівня інвестиційного прибутку пенсійних фондів
		= 1	Рівень інвестиційного прибутку пенсійного фонду для облікового періоду співпадає з середнім рівнем інвестиційного прибутку пенсійних фондів
		< 1	Рівень інвестиційного прибутку пенсійного фонду для облікового періоду менший середнього рівня інвестиційного прибутку пенсійних фондів
6	<p>Співвідношення доходу та витрат</p> $IE_{ratio} = PP / CC,$ <p>де PP – інвестиційний дохід, отриманий на пенсійні активи за звітній період (рядок 110 форми НПФ-2);</p> <p>CC – загальна сума витрат, що відшкодовані за рахунок пенсійних активів (рядок 280 форми НПФ-2).</p>	> 1	Інвестиційний дохід перевищує загальну суму витрат на оплату послуг за рахунок пенсійних активів
		≤ 1	Отриманий інвестиційний прибуток не покриває суму витрат на обслуговування пенсійного фонду. Необхідно провести аудит витрат та, можливо, вжити заходи щодо їх зменшення.
II. Мінливість результатів інвестиційної діяльності			
7	Коефіцієнт Шарпа	> 1	Мінливість величини прибутку компенсується отриманим перевищенням інвестиційного прибутку понад безризикову ставку

	$K_{Sharpe} = \frac{\overline{R} - \overline{R}_f}{\sigma}$ <p>де R – середня прибутковість пенсійного фонду за певний період; розраховується як середньоарифметичне значення коефіцієнту номінального прибутку, розрахованого на множині значень такого коефіцієнту для n рівних періодів (місяць, тиждень, день); R_f – середнє значення безризикової ставки (облікова ставка Національного банку України) за даний період; σ – стандартне відхилення прибутковості портфеля (коефіцієнту номінального прибутку).* <i>Примітка</i></p>	[0;1]	Отримання додаткового доходу супроводжується значним зростанням інвестиційного ризику (мінливості величини прибутку)
		< 0	Інвестиційна діяльність пенсійного фонду є неефективною (прибутковість інвестування пенсійних активів нижча за безризикову ставку)
8	<p>Коефіцієнт варіації прибутку</p> $V = \frac{\sigma}{R_{max} - R_{min}},$ <p>де R_{max} – максимальне значення коефіцієнту номінального прибутку за певний період; R_{min} – мінімальне значення коефіцієнту номінального прибутку за цей же період.</p>	< 0,17	Показник характеризує рівень контрольованості ризику. Свідчить про те, що коливання прибутковості портфеля знаходиться в допустимих межах, а прибутковість пенсійного фонду може бути прогнозованою
		> 0,17	Мінливість прибутковості пенсійного фонду є значною. Середня прибутковість пенсійного фонду за попередні роки не може буди надійним показником для оцінки майбутньої прибутковості
III. Покриття ліквідними активами поточних зобов'язань пенсійного фонду			
9	<p>Коефіцієнт миттєвої платоспроможності</p> $K_{mn} = \frac{ГотК}{ПЗ},$ <p>де ГотК – кошти на поточному рахунку (рядок 130 форми НПФ–3) ПЗ – поточні зобов'язання (рядки 170,180,270 форми НПФ–2)</p>	[0,8; 1,6]	Відповідність показника вказаному критерію свідчить про здатність пенсійного фонду розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями в найближчий період
		[0; 0,8]	Проведення поточних розрахунків може бути проблемним у зв'язку з недостатнім рівнем коштів на поточному рахунку
		більше 1,6	Можливий надлишок коштів на поточному рахунку пенсійного фонду, який міг бути

			інвестований в інші активи. Особливу увагу слід звернути на обсяг коштів на поточному рахунку
10	<p>Коефіцієнт квартальної ліквідності</p> $KL_3 = \frac{\text{ГотК} + (\text{Д} + \text{ПрД}) + (\text{О} + \text{кО}) + K_c \cdot B + \text{ІН}}{\text{ПВ} + \text{СА} + \text{А} + \text{ПВО}},$ <p>де ГотК – грошові кошти на поточному рахунку (рядок 130 форми НПФ-3); Д – сума коштів на депозитних рахунках банків, що підлягають поверненню у наступному кварталі (за даними форми НПФ-8); ПрД – сума відсотків за депозитами, що підлягають отриманню у наступному кварталі (за даними форми НПФ-8); О – вартість облігацій (в т.ч. державних облігацій), що підлягають оплаті у наступному кварталі (за даними форми НПФ-8); кО – винагорода (купони) за облігаціями, що підлягає виплаті у наступному кварталі (за даними форми форма НПФ-8); В – планова сума внесків до пенсійного фонду за діючими пенсійними контрактами у наступному кварталі; Кс – середньорічний коефіцієнт сплати пенсійних внесків (за останні 12 місяців); ІН – інші надходження у грошовій формі у наступному кварталі; ПВ – планові пенсійні виплати на строк у наступному кварталі за укладеними договорами; СА – прогнозна (або середньоквартальна) сума коштів, що підлягають перерахуванню на користь страхової компанії в оплату анuitету або одноразовій виплаті у наступному кварталі; А – прогнозні (або середньоквартальні) адміністративні витрати пенсійного фонду (оплата послуг осіб, що надають послуги пенсійному фонду та інші витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів відповідно до законодавства); ПВО - прогнозна (або середньоквартальна) сума одноразових пенсійних виплат.</p>	<p>≥ 1</p> <p>< 1</p> <p>< 1</p>	<p>Відповідність показника вказаному критерію свідчить про здатність пенсійного фонду у наступному кварталі покрити майбутні зобов'язання за рахунок грошових надходжень до пенсійного фонду</p> <p>Структура пенсійних активів не відповідає плановим потребам щодо вихідних грошових потоків. Пенсійні внески використовуються для покриття поточних витрат пенсійного фонду.</p> <p>Поточних грошових надходжень до пенсійного фонду недостатньо для покриття прогнозних виплат</p>

	Коефіцієнт річної ліквідності може бути розрахований за наведеною формулою з використанням даних щодо майбутніх грошових потоків у наступні 12 місяців.		
IV. Показники розвитку пенсійного фонду			
11	Коефіцієнт співвідношення внесків та виплат пенсійного фонду $K_c = V/ПВ$ де V – сума пенсійних внесків та сума пенсійних коштів, що надійшли до пенсійного фонду з іншого пенсійного фонду (страховика, банку) на користь учасників пенсійного фонду, в обліковому періоді; ПВ - сума пенсійних виплат учасникам фонду, їх спадкоємцям, членам подружжя у випадку розірвання шлюбу, та сума пенсійних коштів учасників фонду, переведених до іншого пенсійного фонду (страховика, банку) в обліковому періоді.	> 1, за умови відсутності накопичення заборгованості за виплатами	Фонд знаходиться в фазі росту та накопичує внески
		< 1	Фонд знаходиться в фазі виплат. Існує можливість припинення діяльності фонду в майбутніх періодах
12	Коефіцієнт екстенсивного росту пенсійного фонду $K_p = V/ЧВА$ де V –сума пенсійних внесків та сума пенсійних коштів, що надійшли до пенсійного фонду з іншого пенсійного фонду (страховика, банку) на користь учасників пенсійного фонду, в обліковому періоді (рядок 050 форми НПФ–3); ЧВА – чиста вартість активів пенсійного фонду на кінець відповідного періоду.	зростання у порівнянні з попереднім роком	Зростання величини цього показника у порівнянні з його величиною свідчить про ефективну діяльність пенсійного фонду щодо залучення пенсійних внесків (нових клієнтів)
		стабільний	Значний розмір активів пенсійного фонду Незначний розмір активів пенсійного фонду

		зменшення	
V. Рівень диверсифікації активів			
Розраховується відповідно до розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.06.2006 р. № 5945 «Про затвердження критеріїв оцінки фінансового стану недержавного пенсійного фонду» (додаток 3)			

* Примітка. Приклад розрахунку коефіцієнту Шарпа для річного облікового періоду з щотижневим розрахунком R_i

1. Визначення тижневої прибутковості шляхом ділення чистої вартості одиниці пенсійних внесків на кінець останнього робочого дня тижня на аналогічний показник попереднього тижня та вирахуванням одиниці:

$$R_i = \frac{\text{ЧВО}_i}{\text{ЧВО}_{i-1}} - 1$$

де i – номер тижня

2. Розрахунок середньої величини тижневої прибутковості за останні 52 тижні:

$$\overline{R}_i = \frac{\sum_{i=1}^{52} R_i}{52}$$

3. Розрахунок середньозваженої безризикової тижневої прибутковості:

$$\overline{Rf}_i = \frac{\sum_{i=1}^{52} Rf_i \cdot n_i}{52}$$

де i – номер тижня

Rf – безризикова ставка (облікова ставка Національного банку України)

n_i – кількість тижнів протягом облікового періоду (52 тижні), в які застосовувалась відповідна облікова ставка.

4. Розрахунок середньоквадратичного відхилення (ризик інвестицій)

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{52} (R_i - \bar{R}_i)^2}{52 - 1}}$$

5. Розрахунок коефіцієнту Шарпа

$$K_{Sharp} = \frac{\bar{R}_i - \bar{R}f_i}{\sigma}$$